

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Bjergtagen. I.

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Bjergtagen. I.", i Goldschmidt, M. A.: *M. Goldschmidts Poetiske Skrifter*, udg. af A. Goldschmidt, 1896-98, s. 203. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt12tom-shoot-workid56473/facsimile.pdf> (tilgået 04. august 2024)

Anvendt udgave: M. Goldschmidts Poetiske Skrifter

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

V

BJERG TAGEN

{1868}

I. Efter et Sagn

Dengang Borgen eller Herregaarden Debelsborg paa Furland endnu stod paa det Sted, hvor nu kun svage Jordforhøjninger betegne, at der har været bygget og bot, var der ogsaa i Nærheden af Borgen en lille Sø. Hinsides Søen var Kornmarker, som strakte sig lige til den meget omtalte Smedehøj, der skyder ud som et Forbjerg fra Højlandet og danner Grænsen mellem det dyrkede og det udyrkede eller vilde Land.

Ved Søen gik en Vinterformiddag et ungt Ægtepar, Borgherren og hans Hustru. Det havde kun frosset lidt; selve den lille Sø var uden Is; men de smaa Bølger havde om Natten vædet Græsset paa Søens Rand, og de efterladte Draaber vare blevne til Is, som derpaa var bleven forøget med nye Draaber, saa at hvert Græsstraa paa en lang Strækning nu bar ligesom en Klokke af Is, og naar da den lette Vind foer hen over Søbredden, sloge disse smaa Klokker lempelig imod hinanden og frembragte en besynderlig Musik. Hvergang Vinden kom paany og Græsstraene

med deres Klokker svajede og klang, bøjede den unge Borgfrue lyttende Hovedet, og endelig sagde hun: »Det er dog forunderligt!«

»Hvad er forunderligt?« spurgte hendes Ægteherre.

»Den Melodi,« svarede hun.

»Melodi?« sagde han; »hvor er den?«

»Jeg ved ikke; det er, ligesom hele Søen sang, og Jorden og Luften med, og Melodien er saa dejlig, saa dejlig . . . saadan —«

Hun gjorde Forsøg paa at nynne den efter, men holdt strax inde ligesom skamfuld eller misfornøjet med sin egen Stemme, der, skjønt smuk, gjorde et saa magtesløst Forsøg paa at gjengive, hvad der klang enten udenfor eller indeni hende.

»Naa, det er Melodien!« sagde hendes Ægtefælle leende og raabte strax efter til sin Hund: »Hector! Hallo!«

For hende syntes hans Stemme at gaa ud i Luften mellem Tonerne ligesom en stærk Haand, der kvalte en uendelig Mængde smaa Væsner; men snart var Ægteparret saa langt fjernet fra Søen, at Intet kunde høres, og hun glemte eller bestræbte sig for at glemme den lille, saare lille Begivenhed.

Vinteren kom stærkere og gik igjen og gjorde Plads for det livsalige Foraar og den blide, varme Sommer.

Det var en Juni eller Juli Aften. Borgherren og hans Hustru sad udenfor deres Havestue. Der rørte sig i den milde, lyse Aften ikke en Luftning

mærkelig for Nogen, undtagen engang imellem for Bladene i Bæveraspn, som stod tæt ved Huset. Medens Alt var saa stille, og medens de hvide Blomsterblade fra Æble- og Pæretæerne laa paa Jorden, var det, som om de sølvagtig skinnende, sagte bævende Aspeblade saa eller følte Noget, som Andre ikke kunde mærke, og dette Ubekjendte meddelte Sindet en let, ikke ubehagelig Angst, en Anelse om et sagte, hemmelighedsfuldt Naturens Aandedræt. Og skjønt Alt var stille, kunde man dog ved at hengive sig og lytte høre Lyd i Stilheden. Det summede i Luften og svirrede i Græsset, det var en Lyd ingensteds og allestedsfra, en Lyd uden Mening og dog en Lyd af Leg eller af Glæde, der snart snurrede rundt, snart gjorde et Hop, snart piblede frem som forunderlig fine Kildevæld, derpaa med Et syntes at standse og se paa sig selv for saa at begynde forfra. Nu slog Taarnuhret, og medens Slagene langsomt dønnede hen i Rummet, vare de som en Stemme, paa engang forstandig og højtidelig, der bød alt det Skjulte og Hemmelighedsfulde at tie, og det tav ogsaa, indtil det havde mærket, at nu kunde eller vilde Klokken ikke mere. Saa lød et Fugleskrig fra et ensomt Træ, og saa begyndte det igjen overalt, dansende, svirrende, hoppende, summende, piblende, og Vinden, der hævede sig lidt, bragte Aspens Blade til at bæve stærkere og slaa med let, metalagtig Raslen imod hinanden og de andre Træers Kroner til at følge.

»Det er dog besynderligt!« sagde den unge Borgfrue.

»Hvad er besynderligt?« spurgte Borgherren.

»Ingenting . . . Du vil le af mig.«

»Nej, hvad er det? Lad mig høre. Hvad er saa besynderligt?«

»Ja, men Du maa ikke le, og Du maa ikke skænde. Det forekom mig med Et, ligesom der var en overordenlig Mængde lyse, engleagtige Væsner, altfor smaa til at kaldes Børn, og de stillede sig op i Kreds, og Kredsen blev alt større og større, og saa skulde de til at danse, og saa blev Æbletræet derhenne en Kone, der gav sig til at synge for dem — og det var den samme Melodi, den samme forunderlige, dejlige Melodi, som Klokkerne spillede i Vinter ved Søen.«

Hendes Ægtefælle følte et ham selv uforklarligt Had til den Melodi, han aldrig havde hørt, og han sagde mismodig: »Det er jo ikke Noget at skænde for; men Du skulde dog tage Dig iagt med de Indbildninger, at det ikke skal gaa Dig som Smedens tossede Ane.«

»Hvad var da det med Smedens tossede Ane?«

»Aa, jeg ved ikke engang rigtig. Det var Noget, der blev fortalt mig som Barn, og andet Sandt er der naturligvis ikke deri end, at hun ikke kunde taale sine egne Indbildninger og Drømme.«

»Ja, men hvad indbildte hun sig da? Hvad drømte hun om?«

»Det er da ikke godt for mig at vide! Men hun havde vel faaet Hovedet fuldt af Æventyr, som Folk gaa og snakke om, og her paa Egnen er det jo Smedehøjen, de have travlt med, og de have vel ogsaa allerede fortalt Dig om Stenen, der gjør Musik?»

»Nej! Er der saadan en Sten? Vilde en vanvittig Pige høre den Sten synge?»

»Nej, hun var ikke tosset dengang; tværtimod, hun var en kjon Pige og havde mange Bejlere, men mistede Alting og Forstanden ovenikjøbet, fordi hun vilde høre Musiken fra Stenen. Hun gik hen i Kornmarken nedenfor Højen og lyttede, men rimeligvis kunde hun ikke taale Sindsbevægelsen, og saa fandt de hende sandsesløs, og til sine Sandser kom hun aldrig mere.«

»Kunde hun da aldrig tale? Sagde hun ikke, at hun havde hørt Noget?»

»Hvor Du spørger! Hun havde jo ligget besvimet.«

»Ja, men hvad havde bragt hende til at besvime?»

»Hendes Indbildninger og Angst naturligvis. Det, hun sagde, at hun havde set, var ellers ikke saa slemt endda; men det var jo ydmygende, det forstaar sig, for en kjon Pige.«

»Saa? Hvad var det da?»

»Hun havde i Højen set en gammel Mand, der sagde til hende: Det er ikke Dig.«

»Naar var det da? Hvor mange Aar er det

siden?» spurgte Husfruen med Øjne besynderlig store.

»Men, Herregud, Barn, Du spørger jo, som om det havde været nogensinde!« svarede hendes Ægteherre; »det var jo kun Smedens tossede Ane, der drømte det!«

Den følgende Morgen havde Borgherren et Ærinde paa Gaarden eller Borgen Voiel, og medens han drog dertil, mod Sydost, gik hun ud imod Nordost, forbi Søen, gennem Kornmarken, og da hun kom paa Markens Rand, var hun overfor Smedehøjen. Der var to Høje tæt ved hinanden; men hun kunde kjende den rette derpaa, at der midt i den var en stor, rød Sten, og med Blikket fæstet paa den satte hun sig paa en Tue for at lytte.

I samme Øjeblik bevægede Stenen sig, Højen aabnedes, og i Aabningen stod en ung Mand. Saadan som Sangen havde lydt fra de smaa Isklokker om Vinteren og fra Æbletræet om Sommeren, saadan saa han ud, han var Sangen i menneskelig Skikkelse, og hun rejste sig og gik til ham som til En, hun forhen havde set med lukkede Øjne, baaret som Billed i sit Indre, ventet paa at se udenfor sig for at sige til ham: Du er mig, og jeg er Dig.

Der var ingen Hule eller Fordybning i Højen. Saasnart hun kom gennem Aabningen, var der strax vidt Land med Himmel ovenover ligesom andet Land. Det forekom hende, at dette Land,

idet hun uden at se paa det dog opfangede et Billede deraf paa Afstand, var stenet og lyngklædt Hede; men uden at hun undredes derved, viste denne Opfattelse sig strax urigtig; thi ved hvert Skridt, hun tog, kom hun imellem Græs og Blomster; hvad der nys havde forekommet hende blegt, stod i Farvepragt, hvad hun havde anset for Stilke, blev til store, fyldige Træer, og da hun var kommen helt indenfor og stod ved hans Side, var det Hele et uendeligt, rigt Landskab.

Han sagde ikke Andet til hende end: »Du har tøvet længe«, og tog hende ved Haanden, og i samme Øjeblik, som hendes Haand berørte hans, stod der et Slot, ganske tyst og stille, og der var intet Tjenerskab, men Alting syntes at se paa hende med saa blide, hengivelsesfulde Øjne, som hun aldrig forhen havde mødt.

Selve Tystheden og Stilheden var, naar hun ret lyttede, Musik, en sagte Gjenklang fra Isklokkerne og fra Æbletræet, og Landskabets Uendelighed var ligeledes Musik, en bestandig voxende, gyngende Kreds af de lysende Smaaskikkelser, og Tiden, der gled hen, bar hende som en bølgende Sø af Toner, og kun imellem lød den dybe Røst fra Taarnuhret, og saa standsede Alt et kort Øjeblik, og hun kunde spørge.

Hun spurgte ham engang, af hvad Slægt han egentlig var, og han svarede: »Jeg nedstammer paa mødrene Side fra den Fugl Phønix, som, naar den faar en saa stor Sorg, at den ikke kan overkommes, brænder sig selv op og da fødes

igjen; men Ingen ved, hvor det er, at den gjenfødes.*

Saa sælsomt Ordet end var, syntes hende dog, at det var klar Tale, og hun forstod den.

Hvergang saa igjen Landet klang og Stilheden sang og den bølgede Sø af Toner bar hende, syntes det hende, at hun selv talte. I hendes forrige Tilværelse, forekom det hende, saavidt hun nu kunde erindre eller forstaa den, var hvert Ord kommet fra en Skal, der laa om hendes Sjæl; nu var det Sjælen, som blev til Ord, men dog ikke strømmede ganske med; thi paa samme Tid fornåm den med stor Tilfredsstillelse sig selv i Behold og ligesom indhyllet i et fint Slør. Paa lignende Maade var det, naar hun hørte, hvad han sagde. Forhen vare Ord komne til hende som usikre, vaklende Tegn paa Noget, der famlede efter sig selv; nu hørte hun Ordene, som de fødtes i Hjertets Dyb og bleve til Et med Stemme og Blik.

Naar hin dybe Røst fra Taarnuhret da igjen lød og gjorde Stilheden, var der Intet, de jo kunde tale med hinanden om, end ikke den mørke Baggrund for deres gyldne Lykke. Hun spurgte ham, om det ikke var sandt, at Alt havde hun for sig, undtagen Loven, og han svarede sørgmodig, at saaledes var det: Alt kunde de modstaa; men hvis man fra hin anden Side af Stenen kaldte paa hende i Lovens Navn, saa vare de Begge magtesløse, og ved at faa denne Bekræftelse paakom hende en Følelse af en truende,

stor, hellig Sonofring, som hun stod i Gjæld for, og hvortil hun var indviet, og hun fornåm det med en Bæven, der lignede Taarnuhrets hendøende og hendøende Klang.

Naar det saa sang og klang igjen, i Luften, i Landet og i Havet, syntes det hende, at de vare Fyrste og Fyrstinde i et Rige, og at Meget blev udført, at baade hans og hendes Liv var en Virksomhed, en Bedrift, hvoraf Andre havde Gavn, og hvoraf de selv voxede; men hun kunde ikke gribe fat i og komme til Vished om, hvad enten dette var eller blot syntes hende at være; thi endog naar hun troede det allervirkeligst, forekom det hende dog ikke at have Betydning i sig selv, men var blot en Følelse i hendes Hjerter, der gik ud og tog Skikkelse af Handling og vendte tilbage til Hjertet igjen. Dette forklarede han med de Ord: »Al Bedrift er Kjærligheds Tanke —

Solen, som stolt over Himlen gaar,
Saften i gyldne Ranke,
Mandens Daad, som til Stjernerne naar,
Alt er Kjærligheds Tanke.*

Men hvergang og hvor fjernt de end droge ud, kom altid hint Øjeblikks Standsning fra Taarnuhret, og han sagde med Sørgmod til hende: »Vi ere dog tæt ved Stenen og kunne høre, hvis der kaldes —

Altid, end i den fjerneste Vraa,
Hvor vi saa monne vanke,
Ere vi nær, og høre vi maa
Loven paa Stenen banke.*

— Imidlertid havde Borgherren naturligvis strax savnet hende, og da han paa alle Efterspørgsler fik det Svar, at hun var bleven set gaa ind i Kornmarken under Højen, og Alle vare af den Overbevisning, at hun var tagen derind, saa maatte han tilsidst ogsaa tro det og forespurgte hos gamle, erfarne Folk om, hvad der nu var at gjøre. De raadede enstemmig til, at der skulde ringes foran Højen med Kirkeklokken, og naar hun saa kom ud, paalagde de ham, maatte hun aldrig mindes om, at hun havde været derinde.

Kirkeklokken blev da tagen ned og bragt hen til Højen, og man ringede med den i tre Dage og Nætter; men det hjalp ikke.

Da huskede Borgherren, at hans Hustru havde talt om en Klang, en Melodi, der havde lydt fra Isklokkerne og fra Æbletræet, og som hun havde fundet saa skøn, og han tænkte, at naar man kunde opdage og gribe den Melodi og synge den ved Højen, saa vilde hun komme ud. Derfor udlovede han en stor Belønning til den, som kunde opfange og synge Melodien, og Flere kom ogsaa og sagde, de havde den, og deres Sang blev prøvet udenfor Højen; men den hjalp ikke.

Meget prøvede endnu Borgherren; hver Dag gik han til Højen og forsøgte Et eller Andet,

som maaske kunde have Magt, men altid lige frugtesløst, indtil han en Dag, kummerfuld og mismodig, idet han vilde gaa bort, uden at tænke videre derover, løftede Haanden truende mod Højen og sagde: »Hun er dog min lovlige Hustru.«

Da hørte han en Lyd, som om Stenen blev løs i Højen og smækkede til igjen; men han saa Intet, før han vendte sig for at gaa hjem, da saa han sin Hustru ligge sovende i Kornmarken.

Han ilede til hende og løftede hende op i sine Arme for at bære hende hjem. Hendes Ansigt var vaadt som af Dug og hendes Læber kolde, da han kyssede dem. Hun vaagnede, saa sig om med et Blik, der var ham besynderlig fremmedt, og spurgte: »Har jeg været længe borte?«

»Nej,« svarede han og vidste ikke selv, om han svarede sandt eller ej.

Han bragte hende hjem, og han indbød sin Slægt og Egnens Fruer til at komme og holde hende med Selskab. Han fortalte dem nøjagtig, hvorledes Alt var tilgaaet, hvad han med sine egne Øjne havde set, hvorledes han havde fundet hende i Kornmarken, saa at hun egenlig ikke kunde siges at have været borte; men det Uforklarlige, som var i, at hun dog syntes at have været borte, paalagde han dem, i Henhold til de erfarne Folks Raad, ikke at berøre for hende, ej heller bringe Noget paa Bane, som kunde minde derom. Hvad Fruerne tænkte eller troede, be-

rettes ikke; men de lovede at opfyde hans Anmodning.

Da de saa Alle vare samlede, fandt de Sagen vanskelig; den af dem, som tiltroede sig mest Sikkerhed, begyndte dog en Samtale, idet hun fortalte, at et Barn om Morgenen var blevet kastet omkuld paa Vejen af en Ko, der bissede. En anden Frue spurgte, hvis Ko det var, der havde gjort denne Fortræd, og der blev svaret, at det var Degnens Blakkede — — men Degnens Blakkede var kommen til Verden, medens Hun var borte, og da de ikke turde berøre dette, skyndte de sig bort.

»Vi have ogsaa bedre af at være ene,« sagde hendes Ægteherre.

De sad igjen om Aftenen i Haven. Det var September, men en mild Aften. Alt var tyst, Træernes Løv hang fyldigt, men ubevægeligt; Intet svirrede i Græsset, og Intet summede i Luften; Naturen var saa stille sammenbøjet over sig selv, at den end ikke syntes at lytte eller at ane Noget at lytte efter.

Pludselig sagde hun: »Det banker!«

»Hvor?« spurgte han, næsten angst.

»I Æbletræet.«

»Det maa have været en Fugl, der pikkede paa en Gren; jeg hørte Intet.«

»Jo, det bankede . . . det var heller ikke en Fugl . . . det var heller ikke i Æbletræet« . . .

»Hvor var det da?«

»Jeg ved det ikke . . . i alle Træerne . . .«

Næste Dag, da han var ude paa Egnen, befalede hun Gaardens samtlige Mænd ned i Haven, lod dem ombugge alle Træerne og Buskene og nedpløje Blomsterbedene, for at der kunde blive Kaalhave.

Da han kom hjem, sagde hun til ham: »Nu vil der ikke blive banket mere.«

Han fandt dette underligt, men var glad over, at hun var kommen af med sin Forestilling — da udbrød hun: »Jo, det banker!«

»Hvor?« spurgte han.

»Inde i Huset! Inde i vort Kammer!«

»Hvordan kan Du høre det? . . . Men lad os gaa derind!«

Da de kom derind, var der ingen Lyd, og han sagde: »Kan Du sel Her er ikke det Ringeste!«

Hun lagde begge Hænder paa Brystet og sagde: »Det banker paa begge Sider af Stenen — paa begge Sider!«

Det kunde han aldeles ikke forstaa; men han bar Nag til Stenen og besluttede nu at skaffe sig af med den, sendte sine Karle til Højen for at grave den ud.

Den sad dybere, end man havde formodet, og hele Dagen gik hen med Arbejdet.

Det var begyndt at mørkne; men pludselig lyste det i Stuen med et stærkt Skin udefra. Borgherren og hans Hustru gik Begge hastig til Vinduet.

»Aa,« sagde han, »det er Hedebrand. Det er vist kommet af Uforsigtighed, Karlene have tændt Ild derovre.«

»Hvorovre?« spurgte hun.

»Ved Højen. Jeg har befalet dem at tage Stenen ud af Højen.«

»Og det har tændt Ild i Højen!« sagde hun.

»Ikke i Højen, men i Lyngen, tænker jeg; det er Lyngbrand.«

»Ja, det er Lyngbrand!« sagde hun med underlig Tone og blev staaende og stirrede ufremvendt paa den store Lue.

Stedse højere hævede Ilden sig og blev til et Flammehav, funkende, flagrende, snart som mægtige Tunger, snart som store Vinger af en Fugl, der vilde bort, men ikke kunde, hævede sig og sank og hævede sig igjen, Altsammen ombølget af røde, lette Skyer og tindrende Gnister og undertiden umaadelig højt, som om det var store Bygninger, der brændte nedenfor.

Med Et fløj Flammen stærkt op og sank derpaa dybt, og hun udbrød: »Nu faldt Slottets Vinduer — nu fløj Fuglen!«

Han blev ikke synderlig forbavset over dette Udbrud; thi skjønt det ikke var faldet ham selv ind, at det saa ud som et brændende Slot eller som en Fugls Vinger, paakom Forestillingen ham ved hendes Ord.

Hele Natten saas endnu Ildslue; men den sank mere og mere sammen, og da Solen stod

op, var i Stedet for de lyse Flammer kun en trist Røg synlig.

Husherren kaldte paa sin Hund og gik ud for at bese Brandstedet og tillige jage, hvis der bød sig Vildt.

Da han var paa Hjemvejen, opdagede han med Et, at det lysnede stærkt paa den Kant, hvor hans Gaard laa, og i stor Uro og Angst paa-skyndte han sin Gang. Snart saa han, at hans Frygt ikke havde været ugrundet; det var hans Gaard, der brændte, og da han kom ind i Borg-gaarden, saa han til sin endnu større Gru, at hans Hustru stod oppe i det øverste Stokværk, nær ved at naas af Ilden, medens Husfolkene stode ubevægelig i Gaarden og stirrede op.

»En Stige! En Stige!« raabte Husherren.

»Det kan ikke overkømmes!« raabte hun og forsvandt i Ilden.

Senere sagde Folk i Debel og paa hele Egnen, at »den gale Frue« havde stukket Ild paa Debels-borg.

